

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul İklimi Algısı ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Determining the Relationship Between Preschool Teachers' Perception of School Climate and Burnout Levels

ÖZET

Öğretmenlerin mesleki yaşamları olumsuz etkilendiğinde tükenmişlik yaşamaları araştırmalarla ortaya koyulmuştur. Okul öncesi öğretmenlerde okul iklimi algısının öğretmen tükenmişlik düzeyleri ile ilişkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın çalışma grubuna Ankara ili Etimesgut ilçesinde 2022-2023 görev yapmakta olan 168 okul öncesi öğretmen dahil edilmiştir. Okul İklimi Ölçeği ve Öğretmenlerde Tükenmişlik Ölçeği birlikte kullanılarak toplanan veriler, araştırmanın amacına uygun analizlerle incelenmiş ve elde edilen bulgular ışığında okul öncesi öğretmenlerinin okul iklimi algısının yüksek, öğretmen tükenmişlik düzeylerinin orta olduğu ve okul iklimi algısı ile öğretmen tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul İklimi, Tükenmişlik, Öğretmen.

ABSTRACT

It has been revealed by research that teachers feel exhausted when their professional lives are negatively affected. 168 preschool teachers working in Etimesgut district of Ankara province in 2022-2023 were included in the study group of this research conducted to determine the relationship between school climate perception and teacher burnout levels in preschool teachers. The data collected by using the School Climate Scale and the Teachers' Burnout Scale together were analyzed with analyses appropriate to the purpose of the study, and in the light of the findings obtained, it was concluded that preschool teachers' perception of school climate was high, teacher burnout levels were moderate, and there was no significant relationship between school climate perception and teacher burnout levels.

Keywords: School Climate, Burnout, Teacher

Melek Kurt ¹

How to Cite This Article

Kurt, M. (2023). "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul İklimi Algısı ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:113; pp:7548-7551. DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/sss.70716>

Arrival: 18 May 2023

Published: 31 July 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

GİRİŞ

İnsanların mesleklerinin özelliği maruz kalacakları stresin miktarını belirleyen önemli bir etkidir. Farklı mesleklerde çalışan insanlar, dahil oldukları örgütün yapısının, çalışma şartlarının ve yönetsel biçimlerinin etkisiyle yüksek düzeyde stresle başa çıkmak zorunda kalmaktadır (Akyürek, 2020). Eğitim örgütlerinin önemli bireyleri olan öğretmenler, mesleklerini yaparken meslektaşları, öğrencileri, yöneticileri ve velileri ile sağlıklı ve olumlu bir ilişkiyi sürdürmek durumundadır. Eğitim ortamında var olan diğer insanların ve çalışma ortamının koşullarından dolayı öğretmenler yoğun stresle karşılaşarak ruhsal bir olumsuzluk yaşayabilmektedir. Bu durumun yol açtığı tükenmişliğin eğitim kurumlarında ve diğer örgütlerde nelere yol açtığı, nelerden etkilendiği gibi sebepleri ve sonuçları üzerine yapılan birçok araştırma göze çarpmaktadır (Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin, 2007). İlk kez "Bir Tükenme Vakası" adlı kitapta tanımlanan "tükenmişlik" ilk zamanlarda psikolojinin klinik ve sosyal olarak ele aldığı kavramlar arasındaydı. Klinik psikoloji araştırmalarında odak noktası olarak tükenmişliğin belirtileri ve ruhsal sağlık sorunları yer almaktaydı (Ereş, 2017).

Okullarda okul iklimi, öğretmenlerin psikolojik durumları açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Okul iklimi okulda görev yapan kişilerin arasındaki etkileşimleri, öğrencilerin öğrenme ve öğretmenlerin öğretme deneyimlerini ve okulda var olan temel yapıyı göstermektedir (Tofur ve Balıkcı, 2018). Okuldaki bireyler okul iklim algısını deneyimledikleri durumlara göre bir okul iklimi algısı geliştirirler (Ayık, Savaş ve Çelikel, 2014). Okul iklimi algısının olumlu olduğu okullarda bireyler huzurlu bir şekilde görevlerini ve kendilerinden beklenenden fazlasını yerine getirmeye gayret ederken olumsuz okul iklimi algısının olumsuz olduğu okullarda öğretmenlerin mesleki motivasyonlarının düşük olduğu ve işten kaynaklı stresin yüksek olduğu görülmektedir. Bu gibi ortamlarda tükenmişlik ve yetersiz odaklanma gibi istenmeyen durumlar ortaya çıkabilmektedir (Alkeveli, 2021).

Okul iklimi ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri eğitim bilimlerinin uzun zamandır araştırdığı konulardandır. Öğretmenlerin ruh hallerini etkileyen ve mesleki performanslarını olumsuz yönde etkileyen faktörleri inceleyen araştırmalarda okul ikliminin olumsuz algılanmasının öğretmenlerin mesleki yaşam kalitelerini olumsuz etkilediği

¹Öğretmen, MEB, Ankara, Türkiye. ORCID: 0009-0004-3668-670X

yönünde araştırmalar bulunmaktadır (Ekşi, 2006). Bununla birlikte öğretmenlerin mesleki yaşamlarının olumsuz etkilendiği durumlarda tükenmişlik yaşama düzeylerinin arttığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur (Bayat, 2015; Alkeveli, 2021). Bu araştırmalar okul iklimi algısının öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile ilişkili olabileceği düşüncesini akıllara getirmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinde okul iklimi algısı ile öğretmen tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekteştirilen bu araştırmada, okul öncesi öğretmenlerin okul iklimi algısı ve öğretmen tükenmişlik düzeyleri de belirlenecektir. Bu araştırmanın problem cümlesi “Okul öncesi öğretmenlerin okul iklimi algısı ile öğretmen tükenmişlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma modellerinden ankete dayalı tarama modelinde gerçekteştirilmiştir. Tarama modeli ölçüm, gözlem ve sayısal temsil yoluyla olayları ve gerçekteşleri ortaya çıkarabilen bir araştırma yöntemi olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2012).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili Etimesgut ilçesinde 2022-2023 görev yapmakta olan 168 okul öncesi öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna dahil edilen öğretmenler, evrenden kolay ulaşılabilir yöntemle ve gönüllülük esasına göre seçilmiş okul öncesi öğretmenleridir. Çalışma grubuna ait demografik veriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Demografik Veriler

Çalışma Grubu	Değişken	f	%
Eğitim Durumu	Ön Lisans	10	6,0
	Lisans	85	50,6
	Yüksek Lisans	73	43,5
Mesleki Kıdem	0-10 yıl	18	10,7
	11-20 yıl	97	57,7
	21 yıl ve üzeri	53	31,5

Veri Toplama Aracı

Okul öncesi öğretmenlerinin okul iklimi algısı ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekteştirilen bu araştırmada veri toplama aracı olarak Canlı, Demirtaş ve Özer (2018) tarafından geliştirilen Okul İklimi Ölçeği (OİÖ) ile Evcı ve Aylar (2017) tarafından geliştirilen Öğretmenlerde Tükenmişlik Ölçeği (ÖTÖ) kullanılmıştır.

OİÖ 5 faktör (Demokratiklik ve Okula Adanma, Liderlik ve Etkileşim, Başarı Etkenleri, Samimiyet, Çatışma) altında 23 Maddeden oluşan 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin son 4 maddesi ters olarak kodlanmıştır. Ölçekten elde edilen yüksek puan okul iklim algısının olumlu yönde olduğunu, düşük puan ise okul iklim algısının olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geliştirilmesi esnasında 5 faktörün ortalama Cronbach Alpha katsayısı ,828 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgilere göre ölçeğin bu araştırmada veri toplamak için geçerli ve yeterli olduğu görülmüştür.

ÖTÖ 4 faktör (Yeterlik Algısı, Onaylanma Beklentisi, Ekonomik Doyum, Sınıf İçi Doyum) altında 28 maddeden oluşan 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten elde edilen yüksek puan yüksek tükenmişlik düzeyi, düşük puan ise düşük tükenmişlik düzeyi olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin geliştirilmesi esnasında Cronbach Alpha Katsayısı ,84 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgilere göre ölçeğin bu araştırmada veri toplamak için geçerli ve yeterli olduğu görülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanabilmesi için araştırmacı tarafından anket internet ortamında form olarak oluşturulmuş ve çalışma grubuna dahil olan katılımcılara araştırmacı tarafından iletilmiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programı ile araştırmanın amacına uygun şekilde analiz edilmiştir. Kullanılacak testleri belirlemek için dağılımın normal olup olmadığını belirlemek üzere araştırmada toplanan verilerin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre OİÖ verilerinin basıklık değeri -1,45, çarpıklık katsayısı ,919 olarak hesaplanmıştır. ÖTÖ verilerinin basıklık değeri -,95, çarpıklık katsayısı ,89 olarak hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının mutlak değeri 1,5’ten küçük olması halinde veriler normal dağılıyor kabul edilebilir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Veriler normal dağılıma uyum gösterdiğinden parametrik testler gerçekteştirilmiştir.

BULGULAR

Okul öncesi öğretmenlerinde okul iklimi algısı ile tükenmişlik arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada toplanan verilerin analiz edilmesi ile elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde verilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin okul iklimi algılarını ve tükenmişlik düzeylerini gösterir veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Okul Öncesi Öğretmenlerin Okul İklimi Algısı ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri

Boyut	N	\bar{x}	SS
Demokratiklik ve Okula Adanma	168	4,25	,761
Liderlik ve Etkileşim	168	4,41	,862
Başarı Etkenleri	168	4,35	,748
Samimiyet	168	4,25	,961
Çatışma	168	3,45	,919
Okul İklimi Algısı	168	4,17	,725
Yeterlik Algısı	168	2,41	,728
Onaylanma Beklentisi	168	3,66	,895
Ekonomik Doyum	168	3,36	1,077
Sınıf İçi Doyum	168	2,80	1,109
Öğretmen Tükenmişliği	168	3,03	,654

Tablo 2’ye bakıldığında okul öncesi öğretmenlerin okul iklimi algılarını gösterir ortalamaların $\bar{x} = 4,17$, tükenmişlik düzeylerinin ise $\bar{x} = 3,03$ olduğu görülmektedir. Okul iklimi algısının alt boyutlarında en yüksek ortalamaya *başarı etkenleri* alt boyutunun ($\bar{x} = 4,35$) sahip olduğu, en düşük okul iklimi algısının ise *çatışma* alt boyutunda ($\bar{x} = 3,45$) olduğu görülmektedir. Öğretmen tükenmişliği alt boyutlarında en yüksek ortalamaya *onaylanma beklentisi* alt boyutunun ($\bar{x} = 3,66$) sahip olduğu, en düşük ortalamaya ise *yeterlik algısı* alt boyutunun ($\bar{x} = 2,41$) sahip olduğu görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerde okul iklimi algısı ile öğretmen tükenmişliği arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere gerçekleştirilen Pearson Momentler Çarpımı analizine ilişkin veriler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Okul Öncesi Öğretmenlerin Okul İklimi Algısı ile Öğretmen Tükenmişliği Arasındaki İlişki

Boyut	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
(1) Demokratiklik ve Okula Adanma	1										
(2) Liderlik ve Etkileşim	,85**	1									
(3) Başarı Etkenleri	,91**	,83**	1								
(4) Samimiyet	,73**	,71**	,78**	1							
(5) Çatışma	,51**	,52**	,47**	,40**	1						
(6) Okul İklimi Algısı	,94**	,93**	,92**	,82**	,67**	1					
(7) Yeterlik Algısı	,05	,09	,08	,22**	-,05	,09	1				
(8) Onaylanma Beklentisi	,01	-,03	-,03	-,00	-,20**	-,06	,33**	1			
(9) Ekonomik Doyum	-,20**	-,16*	-,21**	-,15	-,44**	-,27**	,11	,41**	1		
(10) Sınıf İçi Doyum	,01	,12	,02	,18*	-,14	,05	,48**	,46**	,49**	1	
(11) Öğretmen Tükenmişliği	-,04	-,00	-,05	,08	-,29**	-,07	,68**	,78**	,67**	,78**	1

** p < 0,01 seviyesinde anlamlı

* p < 0,05 seviyesinde anlamlı

Tablo 3’te yer alan korelasyon verileri incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerde okul iklimi algısı ile öğretmen tükenmişliği düzeyleri arasında genel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). Bununla birlikte okul iklimi algısı alt boyutlarından “samimiyet” alt boyutu ile öğretmen tükenmişliği alt boyutlarından “yeterlik algısı” arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($r = ,22$; $p < 0,01$), “çatışma” ile “onaylanma beklentisi” arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($r = -,20$; $p < 0,01$), öğretmen tükenmişliği alt boyutlarından “ekonomik doyum” alt boyutunun okul iklimi algısı alt boyutlarından “demokratiklik ve okula adanma” alt boyutu ile ($r = -,20$; $p < 0,01$), “liderlik ve etkileşim” alt boyutu ile ($r = -,16$; $p < 0,05$), “başarı etkenleri” alt boyutu ile ($r = -,21$; $p < 0,01$) ve “çatışma” alt boyutu ile ($r = -,44$; $p < 0,01$) anlamlı ilişkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca “samimiyet” alt boyutunun “sınıf içi doyum” ile anlamlı ilişkisi olduğu ($r = ,18$; $p < 0,05$) görülmüştür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın amacına uygun olarak elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçların alan yazındaki araştırmalarla tartışmasına bu bölümde yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre okul öncesi öğretmenlerinin okul iklimi algısı olumlu yönde yüksektir. Çevik (2022) de yaptığı araştırma ile okul öncesi öğretmenlerinin okul iklimi algısının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar örtüşmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Metin (2023)’in yaptığı araştırma sonucu okul öncesi öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin orta olduğunu göstermektedir. Araştırma sonucu alanyazınla örtüşüyor denilebilir.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgulara göre okul öncesi öğretmenlerin okul iklimi algısı ile öğretmen tükenmişlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar okul iklimi algısının alt boyutları ile öğretmen tükenmişliğinin alt boyutları arasında ilişkili olan alt boyutlar olduğuna ilişkin bulgular olsa da bu alt boyutlar arası ilişkiler okul iklimi algısı ile öğretmen tükenmişliği arasında ilişki oluşturacak seviyede değildir denilebilir. Alkeveli (2021) yaptığı araştırmada okul öncesi öğretmenlerin tükenmişlikleri ile örgüt iklimi algıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu iki sonuç arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Ancak okul iklimi ve örgüt iklimi kavramlarının benzer olmasına rağmen aynı kavramlar olmadığı göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Akyürek, M. İ. (2020). Öğretmenlerde Tükenmişlik. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(37), 35-47.
- Alkeveli, S. (2021). *Okul öncesi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile örgüt iklimi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayık, A., Savaş, M. ve Çelikel, G. (2014). Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okul iklimi ve örgütsel güven algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 203 - 220.
- Bayat, S. (2015). *Okulların örgüt ikliminin öğretmenlerin tükenmişlik düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canlı, S., Demirtaş, H. ve Özer, N. (2018). Okul iklimi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 17(4), 1797-1811.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 463-484.
- Çevik, A. (2022). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki tutumları ile okul iklimi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ekşi, F. (2006). *Rehber öğretmenlerin okul iklimi algıları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ereş, F. (2017). Mesleki Tükenmişlik. S. Özdemir ve N. Cemaloğlu içinde, *Örgütsel Davranış ve Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Evcı, N. ve Aylar, F. (2017). Öğretmenlerde tükenmişlik düzeyleri öz-algi ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 44-58.
- Metin, M. (2023). *Okul öncesi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile çocukların sergilediği davranış problemleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6 b.). Boston: Pearson.
- Tofur, S. ve Balıkcı, A. (2018). Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre okul iklimini etkileyen faktörlerin incelenmesi: Ortaokul örneği. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(11), 1279-1295.